

КАПИКУЛА — ТАМНИЦА БЕОГРАДСКОГ НАРИНА

Кула, о којој ће овде бити речи, откривена је 1970. године на улазном делу некадашњег београдског Унутрашњег града,¹ средишта политичке и војне власти над београдским подручјем у времену од XII до XVII века (сл. 1). Током археолошких радова на простору овог улазног комплекса веома добро и обухватно су се приказале све хронолошке измене у његовом просторном положају, изгледу и наменама. Грађевинске измене овог комплекса разматране су већ у целини на другом месту.² Овом приликом пажња се посвећује само једном објекту — улазној кули, изниклој у трећој по реду промени изгледа овог дела Унутрашњег града. Њена улога „капикуле“ Нарина (како су Турци звали Унутрашњи град) и њен драгоцен унутрашњи садржај издвојили су је од осталих објеката ове врсте у Београдском граду као значајан споменик турске епохе, у коме су садржани драгоцен изворни материјални подаци о неким видовима живота београдске тврђаве током XVI и XVII века.

Кула се налазила у склопу главног улаза у Унутрашњи град, изграђеног у првој турској обнови утврђења после освајања Београда 1521. године, над рушевинама средњовековног улаза из времена деспота Стефана Лазаревића. У турској измени, улазна капија измештена је нешто северније од оне претходне капије из XV века. Испред капије је преко дубоког рова подигнут и нови покретни мост, који је по-

везивао Унутрашње утврђење са Горњим градом.³ Нови улаз штитиле су две бочне куле. На југоистоку је била и даље у употреби средњовековна полукружна кула, а на североистоку ова нова капикула, подигнута као архитектонска целина са капијом, а истовремено и као завршница источне фортификационе трасе Унутрашњег града. Фасада куле излазила је из линије чеоног зида капије, штитећи тако са северне стране покретни део моста пред капијом. Својом северном бочном страном кула је исто тако реметила правац унутрашњег бедема на дунавској страни и скоро додиривала спољни бедем, затварајући на тај начин стари пролаз из XV века између ова два зида.

Тло на коме је кула била подигнута обилује културним слојевима разних епоха. На овом месту они се изузетно прожимају, указујући на стратегијски значај овог дела београдског града кроз сва раздобља његовог постојања.

Темељи грађевине укупани су у праисторијски слој.⁴ У II веку н.е. овде се уздизала једна од кула „portae praetoriae“ римског каструма Сингидунума,⁵ а десет векова касније подигнута је на овом простору кула византијског Белградона, која је штитила северну капију кастела и у измењеном облику трајала све до прве турске обнове.⁶ Подизањем јужног зида куле уништени су спољни омотачи византијске куле, а задржала се само унутрашња платна (сл. 2).

Турска кула је била правоугаоне основе, димензија $7,80 \times 5,70$ м (сл. 3). Саграђена је од мањих тесаника, у правилним редовима. До наших дана сачувало се само приземље зграде, и то не потпуно. Највећа висина остатка зида задржала се на јужном зиду, на коти 119,16. На нивоу првог спрата овог зида, у слојевима унутрашњег простора куле, на коти 118,40, сачувао се траг прага и отисак изгорелих дрвених врата. Западном зиду недостаје северозападни угао, а преко дела северног зида, који је највише оштећен, прешао је, кра-

Сам под био је од дебелог слоја малтера, набаченог преко камене подлоге.⁷

Фасада грађевине била је окренута истоку. Са те стране у приземљу су била врата са заобљеним надвратником, уоквиреним лепо обрађеним тесаницима беличасте боје, као и два узана прозора — пушкарнице, исто тако оперважена светлијим тесаницима (сл. 5, 6). Врата су била окренута ка рову који је делио Унутрашњи град од осталог дела Горњег града.

Разматрањем грађевинских остатака куле, њеног положаја у односу на ров, по-

Сл. 1 — Изглед улазног дела Унутрашњег града после откривања

1. The entrance part of the Inside Town after its uncovering

јем XVII века, нови спољни бедем (сл. 4а, б, ц, д).

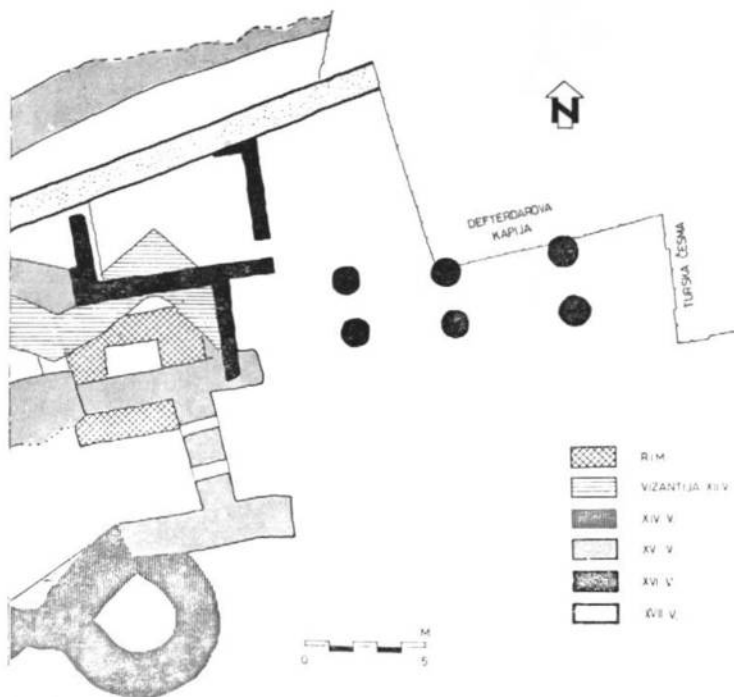
Просторија у приземљу куле имала је у јужном зиду три плитке нише, а у западном две. Унутрашњи простор приземља био је подељен по ширини на два дела преградом од дасака, учвршћених у поду између низа правоугаоних тесаника (сл. 3).

кретни мост и улаз у Нарин, као и анализом унутрашњег садржаја куле, утврђено је да је кула имала два улаза, усклађена са различитим наменама просторија у њој.

Први улаз је водио у приземље куле и до њега се стизало само из рова, који је био повезан са северном капијом, а кроз

њу и са насељем у Доњем граду. Како је висинска разлика између улаза у кулу и дна рова износила око 1,60 м, вероватно се у приземље доспевало преко дрвених степеница. То је по свој прилици био и једини приступ у приземље куле, јер на основу намене ове просторије — која је служила као тамница, о чему ће касније бити више речи — има мало вероватноће да је постојала непосредна повезаност између приземља и првог спрата куле. Ова констатација остаје за сада у домену логичне претпоставке, јер је пожар, у коме су изгореле међуспратне конструкције, уништио све могућности да се данас прецизније утврди повезаност између појединих нивоа куле.

Други улаз у кулу био је из главног ходника у комплексу капије. Врата тог улаза у кулу била су на заједничком бочном зиду ходника и куле. До овог улаза у кулу могло се доћи било из Горњег града преко покретног моста, било из Унутрашњег града. Кроз овај улаз у кулу стизало се право у горњу просторију куле. Нађени делови прага и отисак изгорелих дрвених врата са унутрашње стране куле у нивоу њеног првог спрата потврђују ову комуникацију (сл. 7). Данас се не може више утврдити величина ове просторије на првом спрату куле, па се не зна да ли је она захватала цео простор између зидова или је била преграђена, али се може говорити о њеној намени. Спојена непосредно са ходником главног улаза, а фасадом окренута ка прилазу Нарину, ова одаја несумњиво је била стражара и осматрачница, из које се могло пазити како на прилаз мосту и рову,⁸ тако исто и на приступ од северне капије, „мале капије са степеницама“, кроз коју се долазило из Доњег града. Улаз у Унутрашњи град је свакако био стражарски добро обезбеђен за цело време његовог постојања. Из записа незаобилазног путописца Евлије Челеби дознаје се да је 1660. године, када су у Нарину становали градски заповедник, мујезин и градски имам, посада која је чувала тврђавицу била у сталној приправности под оружјем.⁹ — На спрату се налазила и велика количина оружја и оруђа. Ове предмете открили су археолошки радови унутар куле.¹⁰ У угљенисаним слојевима дрвета, земље и шута, који су текли

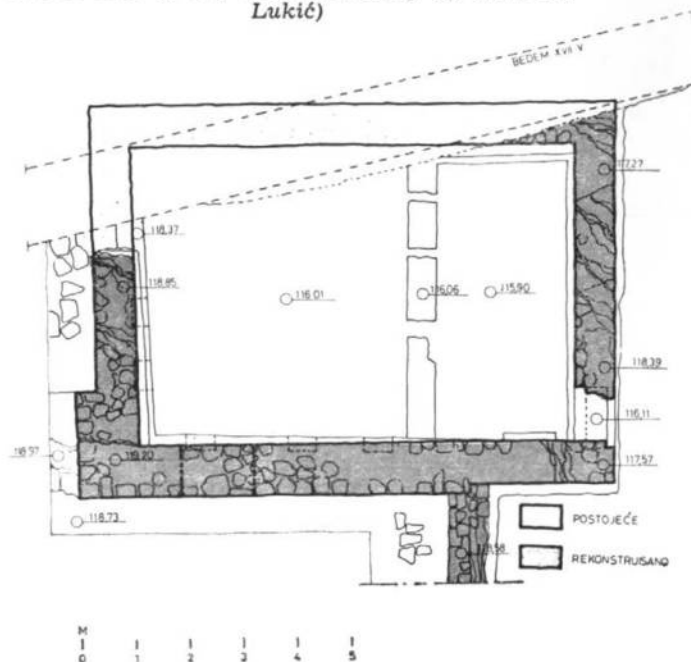
Сл. 2 — Хронолошка основа улазног комплекса (цртеж арх. М. Лукић)

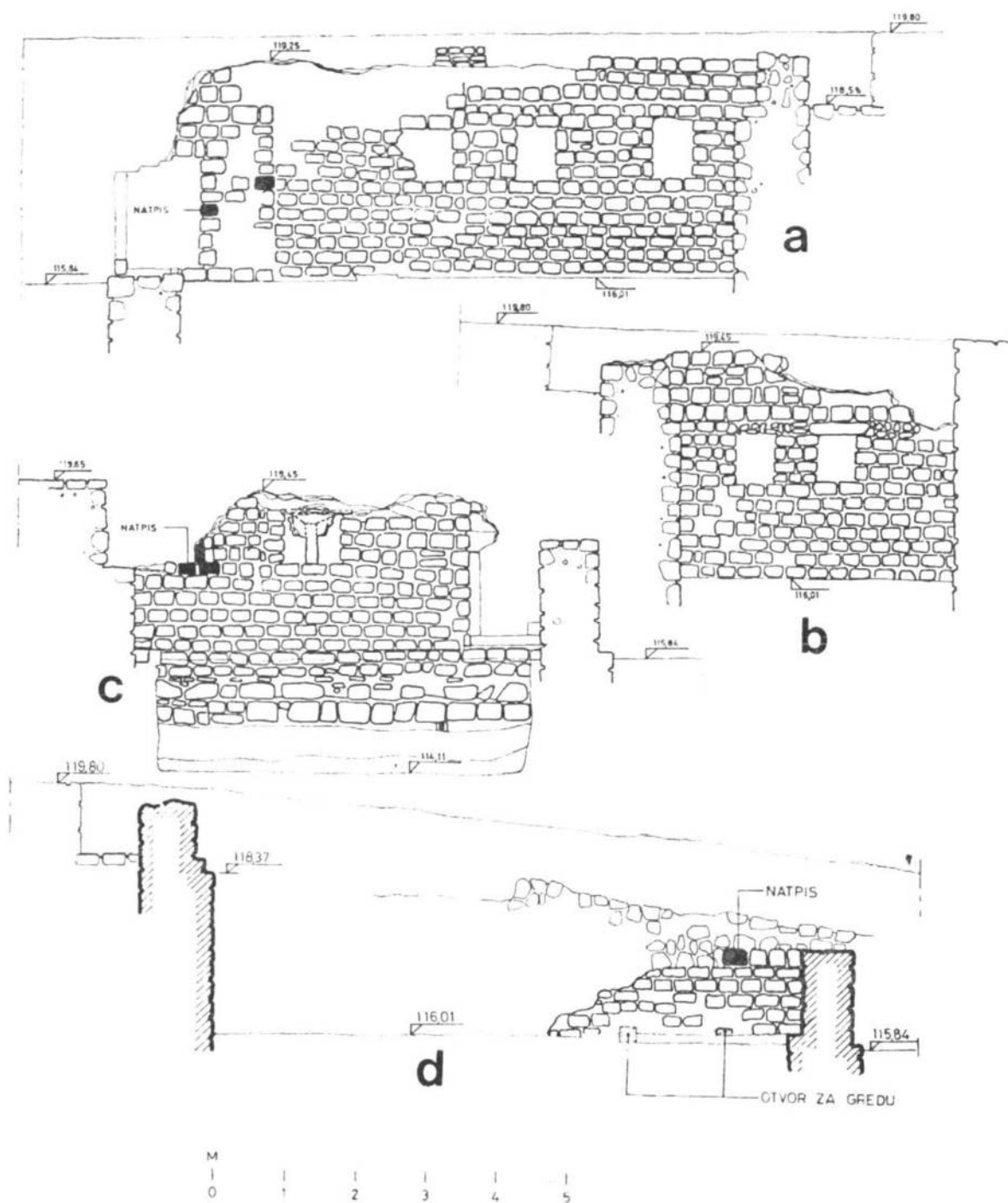
2. Chronological base of the entrance block (drawing by arch. M. Lukić)

од првог спрата наниже, нађено је неколико хиљада стрелица за самостреле, затим делови истопљених панцир кошуља, мачеви, негве, лопате, потковице за коње и други предмети потребни посади куле или чу-

Сл. 3 — Основа куле (цртеж арх. М. Лукић)

3. The base of the tower (drawing by arch. M. Lukić)

Сл. 4 — Изгледы унутрашњих зидова приземља: а. јужни зид; б. западни зид; ц. источни зид; д. северни зид (цртеж арх. М. Лукић)

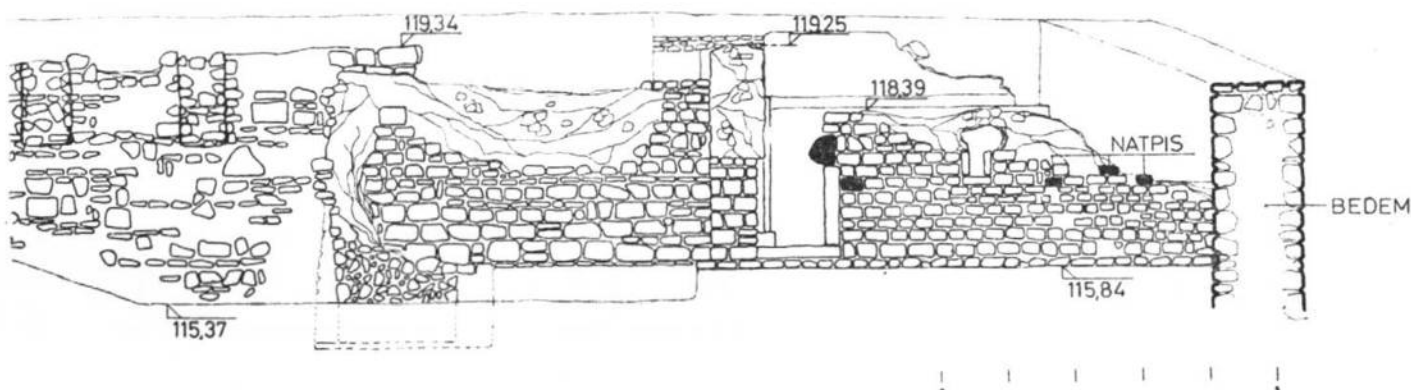
4. The inside walls of the ground floor: a) southern wall; b) western wall; c) eastern wall; d) northern wall (drawing by arch. M. Lukić)

вани као залиха раније сакупљених предмета из београдске тврђаве.¹¹ Како бројност и разноврсност овог материјала прелази оквире овог рада, овде ће се касније приказати само поједини предмети, везани за намену куле као тамнице. На овом месту предмети се уопште помињу зато што су открили и трећу намену куле — она је служила и као складиште оружја и оруђа, у саставу стражаре или одвојена од ње посебном преградом.

Положај куле дозвољава и претпоставку да је постојао и трећи улаз у њу. Из стражаре се можда силазило дрвеним степеницама у пролаз у рову, кроз врата на западној фасади. У прилог овој претпоставци говори налаз дугог каменог прага врата у компактном шуту срушеног зида испред западне стране куле.

ле пружили су планови и проспекти Београда из XVII века, рађени углавном у војно-стратегијске сврхе у вези са аустријским освајањима Београда, а сачувани у збиркама Музеја града Београда, Народне библиотеке у Београду, као и у многим европским архивама и библиотекама (Беч, Лондон, Карлсруе, Берлин, Будимпешта и др.).¹⁴ Узимајући у обзир само оне који имају стварну документарну вредност, потврђену ситуацијом на терену, издвајам неколико ликовних извора.

Посебно значајно место међу ликовним изворима заузима најстарија до сада позната аутографија Београда, рад ратног заробљеника Ferenc Wathay-a.¹⁵ Овај ликовни приказ Београда, до сада непознат у нашој стручној литератури, обилује многим тачним детаљима из урбанистичке

Сл. 5 — Изглед остатака капије и источне фасаде куле после откривања (цртеж арх. М. Лукић)

5. The remains of the gate and eastern façade of the tower after its uncovering (drawing by arch. M. Lukić)

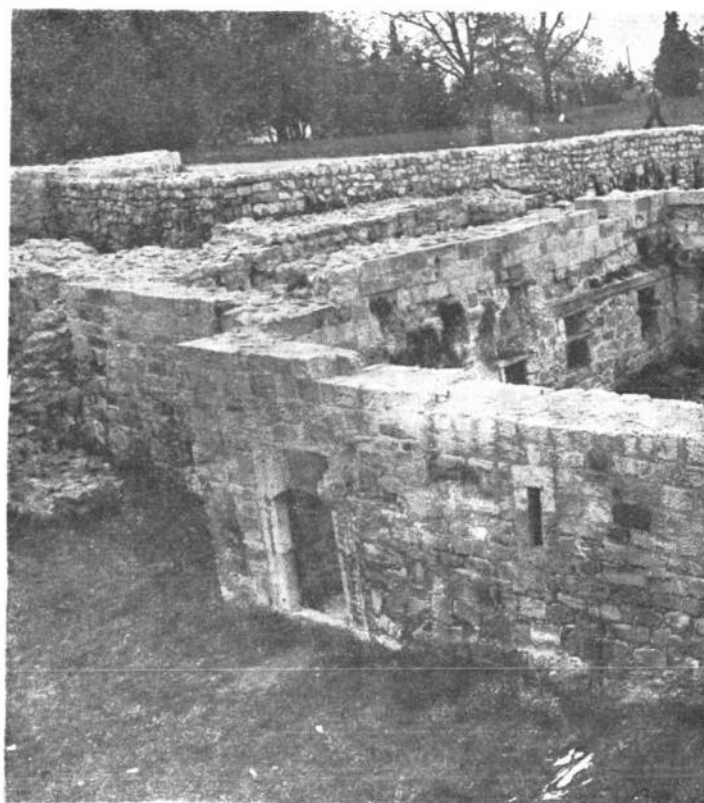
Као што је већ напред изнето, по завршеним археолошким радовима било је могуће констатовати само постојање приземља и остатака првог спрата разорене куле. Велики блокови њених обрушених зидова, откривени испред грађевине, били су недовољни за реконструкцију првобитне целине.¹² Писани изворни податак из 1664. године да се изнад спрата налазио дограђени чардак¹³ указује да је грађевина била релативно ниска у поређењу са вишеспратним средњовековним кулама Унутрашњег града.

Драгоцену допуну грађевинских остатака за реконструкцију првобитног стања ку-

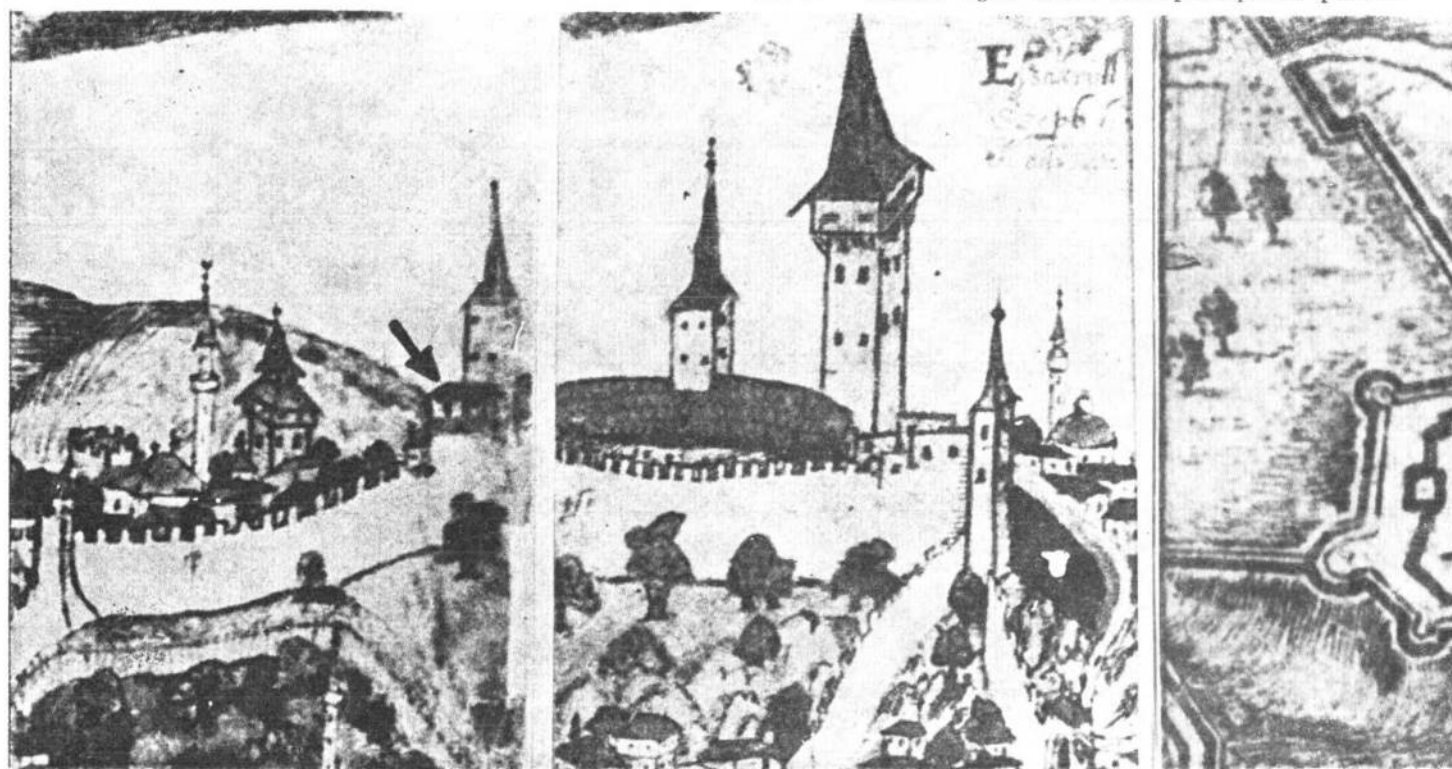
структуре београдске тврђаве и предграђа на самом почетку XVII века.¹⁶ За тему која се овде обрађује, ова аутографија је посебно драгоцене јер доноси најстарији до сада познати изглед капикуле (сл. 8). Кула је сагледана са дунавске стране. Тачно лоцирана изнад спољњег бедема Унутрашњег града, она се уздиже над његовим зупцима, и то само прозорима на првом спрату и подужним кровом, и много је нижа од осталих кула у бедемима тврђавице. Северна капија ка Доњем граду налази се у њеној близини, али на нижем нивоу, као што су показали и археолошки радови. Овај изглед, висину и место, кула је за-

држала и на каснијим перспектива београдског града, почевши од плана Joana Baptista Gumpa из 1688. године, који је доцније копиран у бројним варијантама.¹⁷

Основа куле јавља се на плановима тек од 1688. године. Из мноштва сакупљених докумената издвајам неколико планова који се могу узети у обзир при проучавању улазног дела Унутрашњег града, као примери како се у исто време овај део Нарина приказивао у разним, углавном шематизованим, варијантама. Капикула се јавља на аутографији из 1688. године у оквиру улазног комплекса, који сачињавају три куле квадратне основе, истих димензија, од којих је средња мало увучена.¹⁸ Улаз сачињавају две куле са означеним прелазом преко рова, а трећа је одмах до њих на југоисточној страни — на аутографији S. Schmalkaldena из исте 1688. године,¹⁹ док је на аутографији J. G. Fischera из 1693. године, поред две куле на улазу, са мостом испред њих, верно приказана и полукружна кула на југоисточном углу Нарина.²⁰ На плану из Бечког ратног архива из исте 1683. године, који

Сл. 6 — Изглед куле после конзерваторских радова

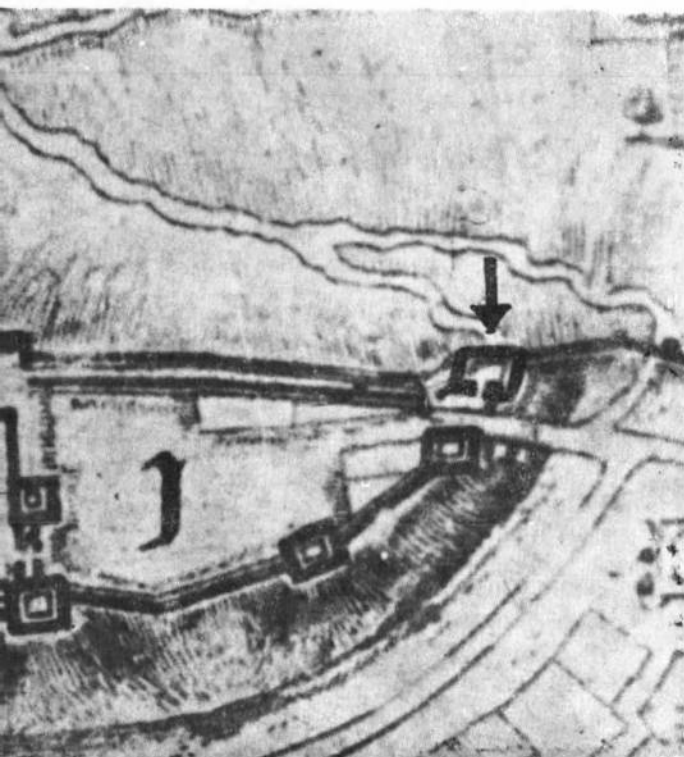

6. The tower after conservation

Сл. 7 — Реконструисани праг улазних врата на првом спрату куле

7. The reconstructed threshold of the entrance door on the first floor of the tower

Сл. 8 — Унутрашње утврђење 1603. године, де таљ аутографије Ferenc Wathay-а (кула означена стрелицом)

8. The inside fortification in 1603, a detail from the autography of Ferenc Wathay (the tower is marked by arrow)

Сл. 9 — Основа унутрашњег утврђења 1688. године на плану Ј. В. Гумпа (кула означена стрелицом), Музеј града Београда

9. The base of the inside fortress 1688 in the plan of J. B. Gump (the tower is marked by arrow), Belgrade City Museum

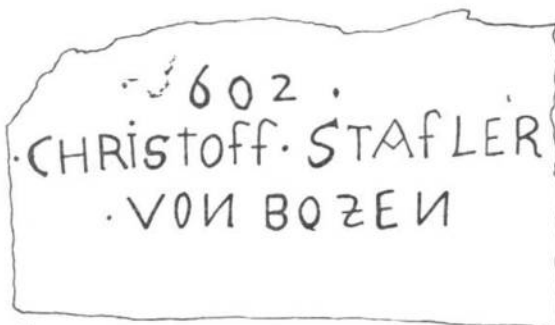
као и претходни пример приказује ранију ситуацију на овом терену, кула је правоугаоне основе, постављена тачно у односу на спољњи бедем.²¹

Најверодостојнији приказ ове грађевине налази се на плану Ј. В. Гумпа. Овај план се и у овом случају показао као основни картографски извор.²² Правоугаоне основе, са јасно обележеним зидовима, кула излази из линије фронталног улазног потеза, као и из линије двојних спољних

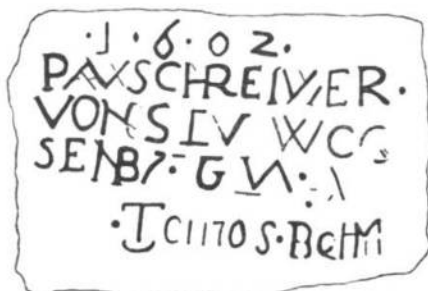
бедема. Својим бочним зидом она се спаја са спољним бедемом који тече ка северној капији. Веома значајан детаљ, који се не среће на другим плановима, је повезаност куле са улазним ходником — врата на бочном зиду јасно су назначена, као и трећи излаз, непосредно иза куле, који води у ров између бедема (сл. 9).

Насупрот ликовним изворима, помен куле у току њеног трајања може се само

повремено пратити кроз писане изворе. Датум њеног подизања за сада се може само претпоставити, на основу опште ситуације и збивања са београдским градом после турског освајања и радова који су предузети за његову обнову. Према сведочењу персијског хроничара тога времена, Унутрашње утврђење било је најчвршће и последње упориште Београда у одсудној бици 1521. године.²³ У грчевитој одбрани

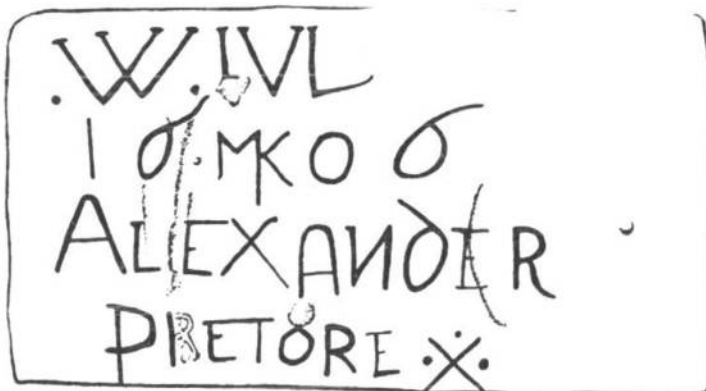
1

2

3

4

5

6

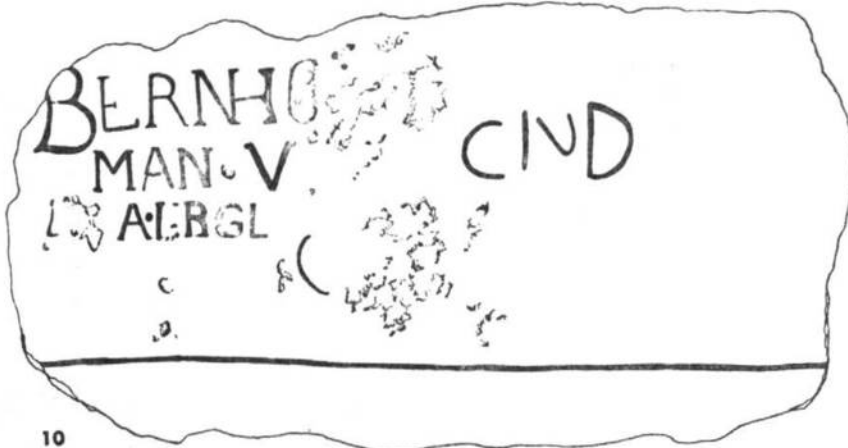
хришћанских бранилаца и жестоких на-
сртајима турских трупа, тврђавица је била
знатно оштећена. Одмах по заузећу града,
27. августа 1521. године, султан је одржао
диван и наредио да се одмах почне са по-
правком порушених делова тврђаве. За ту
сврху издвојио је из своје касе 20.000 ду-
ката.²⁴ Свестан значаја тврђаве коју је сте-
као, султан није напуштао Београд све док
нису предузете све потребне мере да се он

политичког и војног средишта, сва је при-
лика да је улаз Нарина обновљен у тој
првој етапи обнове и да је у том време-
ну сазидаана и нова капикула.

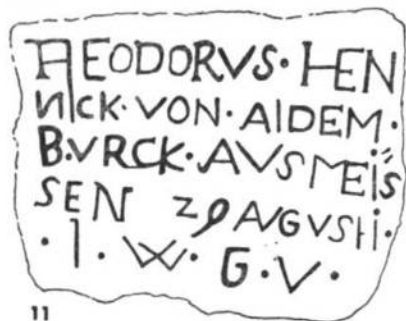
Саграђена, дакле, највероватније у тре-
ћој деценији XVI века, кула је трајала све
до 1690. године, када је изгорела за време
велике турске опсаде Београда. У међувре-
мену она се јавља, ретко и посредно, у пу-
тописним белешкама нпр. 1553. године ка-

7

10

11

Сл. 11 — Записи
на фасади куле,
бр. 8 и 9

11. Notes left on
the façade of the
tower — No. 8
and 9

Сл. 10 — Записи на зидовима приземља куле,
бр. 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 10, 11 (цртеж Љ. Марковић)

10. Notes left on the walls of the ground floor
of the tower — No. 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 10, 11
(drawing by Lj. Marković)

обнови, поправи и обезбеди јаком посадом,
храном и муницијом.²⁵

Већ крајем септембра те исте 1521. го-
дине забележено је да је обновљено или
сазидано 11 кула.²⁶ Како је Унутрашње
утврђење и под Турцима задржало улогу

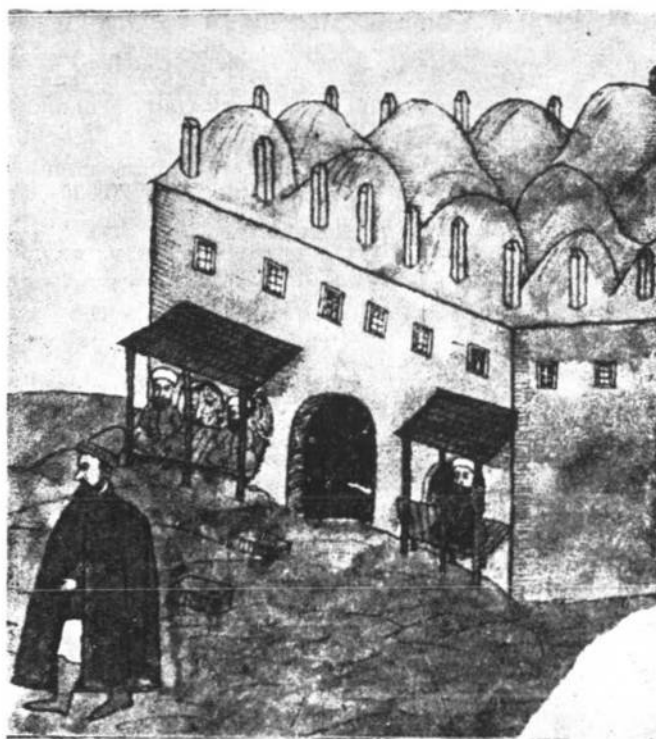
да се, помињући Нарин, говори о два кулама које га одвајају од вароши,²⁷ или 1608. године, када се запажа да неке куле стоје „врло наблизо“ и да преко јарка води мост.²⁸

Имена кула у Нарину одређеније се јављају тек 1660. године у казивањима Евлије Челебије. Набрајајући Небојшу, Црвену кулу, Зиндан кулу и Шахин кулу, Евлија Челеби једино код Кржаве куле саопштава да је у њој тамница: „... ту затварају кривце и оне који су окрвавили руке“.²⁹ Четири године касније, пожунски племић Auer Johan Ferdinand, који је имао злу срећу да као ратни заробљеник борави у тамници београдског Нарина, оставља у своме Дневнику, који се сврстава међу најбоља сведочанства тога времена, драгоцене податке о месту и изгледу куле-тамнице, као и о страхотном животу хапшеника у њој.³⁰

Подаци о месту куле-тамнице, која је можда „Крвава кула“ Евлије Челеби-а, не само да се подударају са локацијом капикуле, већ су сведочења Ауера потврђена и значајним археолошким открићима у унутрашњем простору приземља куле. У тесаницима на унутрашњој страни приземља нађени су урезани записи из XVII века са именима Мађара и Немаца, а у унутрашњем шуту грађевине девет примерака негви, различитих величина и облика, у које су окивани заточеници.

Записи су откривени на свим зидовима приземља, осим на западном. Укупно је затечено једанаест записа, делимично оштећених под дејством времена. Нечитљивости су допринеле и поједине невеште руке урезивача, као и тешкоће при дубљењу тврдог камена (сл. 4, 10). Записи се доносе у целини, држећи се временског редоследа у њиховом настајању:

1. 602 · CHISTOFF · STAFLE · VON BOZEN — источни зид, бочна страна прозора (сл. 10/1)
2. 1 · 6 · 0 2 · PAUSCHREMER · VONSLU WC.. SENB · G... (даље неразумљив текст) — источни зид, испод прозорског отвора (сл. 10/2)
3. 1 · 6 M · 2 · ANDREIS MALINE (испред текста на два места урезан крст) — јужни зид (сл. 10/3)

Сл. 12 — Тамница у Београду у којој је био окован Ferenc Wathay, 1603. године, цртеж Ferenc Wathay-a

12. The jail in Belgrade where Ferenc Wathay was iron-bound in 1603, drawing by Ferenc Wathay

4. W I U L 1 6 · MK 0 · 6 ALEXANDER PRETORE X — довратак улазних врата, са десне стране (сл. 10/4)
5. KIS ANDRIA 1618 (на другој половини камена урезано K I) — спољна страна источног улаза (сл. 10/5)
6. PAPAY MIHAL 1618 — спољна страна источног зида (сл. 10/6)
7. MBOS · ANDRAS · S. . 618 — спољна страна источног зида (сл. 10/7)
8. POZBAY ISTVAN 1618 — спољна страна источног зида (сл. 11/8)
9. MIHAEL IMI 161. — спољна страна источног зида (сл. 11/9)
10. BERNH. MAN · V CIUD A · LBGL. — јужни зид (сл. 10/10)

11. THEODORUS · HENICK · VON · AIDEMB · URCK · AUS MEISSEN 29 AUGUSTI · I · W · 6 · V — источни зид, испод отвора прозора (сл. 10/11).

Ови записи на зидовима отварају ново поглавље у историји куле, које захтева целовитије сагледавање турско-аустријских ратова у XVII веку и њихове рефлексе на политичке прилике у Београду.

Као што се може приметити, записе су урезивали за сада нама непознати људи немачког и мађарског порекла, који су у том времену од 1602. до 1618. године били овде утамничени. Три записа потичу из 1602. године (бр. 1—3), један је из 1606. године (бр. 4), а четири су настала у 1618. години (бр. 5—8). Из те године је вероватно и запис под бр. 9, али како се последња цифра није сачувала, то је само претпо-

ставка. Преостала два записа (бр. 10 и 11) немају довољно елемената за тачно одређивање године настанка, мада се код записа бр. 11 види да је из XVII века.

Мукотрпним дубљењем камена непознатим оруђем, са жељом да оставе помен о себи, појединци су тако зауставили у времену не само своје име, презиме и годину бивања у тамници, већ и место порекла (Bozen, Meissen), своју функцију (pretore, тј. судија), па чак и племићку титулу (von). Ко су били ови људи, различитог порекла и друштвеног статуса, који су, сакупљени у малој, приземној просторији турске куле, у најобезбеђенијем делу београдске тврђаве, имали времена да данима урезају у тврди камен податке о себи?

Гледано кроз призму раздобља рата или мира, у историји Београда то је било релативно мирно време.³¹

То „релативно мирно време“ доносило је до Београда мукле одјеке ратних збивања са ширих подручја и сваљивало на град тешко бреме одговорности за снабдевање турских трупа које су ратовале по средњој Европи. То је био период Великог сисачког рата (1593—1606), када су из Београда полазиле главне турске трупе у ратне окршаје по Угарској и Хрватској.³² То је било време када је велики везир Коџа Синан дошао у Београд да би одатле послао своју војску у Банат да угуши устанак и када је из попаљене Милешеве донео мошти св. Саве и спалио их на Врачару 1594. године.³³ У том времену, мирном једино за бедеме и куле београдског града, Београд је био главна ратна база за снабдевање и опремање турске војске за ратовање, а исто тако и главно место зимовања турске војске за време целог тог рата са Аустријом и Угарском крајем XVI и у првој половини XVII века.³⁴

Још једну улогу имао је Београд у том времену сталних покрета турских трупа. Он је био транзитна станица — тамница за ратне заробљенике из Хрватске и Угарске, које су Турци повремено депортовали у Цариград, у тврђаву „Седам кула“. Подаци о овој до сада мало обрађиваној теми налазе се ту и тамо у описима турско-аустријских ратова. Они нас доводе и до 1602. године, тј. почетне године записа из капикуле, разјашњавајући на тај начин присуство хришћана разног порекла у там-

Сл. 13 — Турци превозе оковане заробљенике ка Цариграду, цртеж Ferenc Wathay-a

13. The Turks transport iron-bound war prisoners to Istambul, drawing by Ferenc Wathay

Сл. 14 — Запис у камену из 1539. године, Музеј града Београда

14. Note scratched in the stone in 1539, Belgrade City Museum

ници турског Нарина. Догађаји који се одnose на тамнице и тамничење у Београду текли су на следећи начин.

У августу те 1602. године Турци су опсели Стони Београд (Sekešfehervar), а крајем месеца краљевски град већ је прешао у њихове руке. Гроф Исолани и друге старешине, који су по договору са Турцима требали да буду ослобођени, одведени су као ратни заробљеници у Београд, јер је велики везир сматрао да се предаја града обавила без његове приволе.³⁵ Хамер не наводи у којој су тамници били, нити колико дуго су боравили у Београду. Може се претпоставити, са доста сигурности, да су са овом групом стигли и заточеници из куле: Christof Strafler, Andreis Maline, Aleksander преторе, као и непознати ратник наведен под бр. 2. Истовремено са том групом у турско ропство је пао и већ поменути Ferenc Wathay, официр мађарске страже у Секешфехервару. И он је прешао исти пут до Цариграда, преко Београда, као и други заробљеници, али, за разлику од њих, оставио је дневник тог текобног пута и илустровао га изгледима градова у којима је био приморан да повремено борави, као и приказима догађаја које је успут доживљавао.³⁶ Писана свежим стилем, повремено и у стиховима, ова оригинална хроника — сликовница робовања под Турцима значајна је и за атмосферу у Београду о којој се управо говори. Већ је речено да је хроничар Wathay као одличан цртач тачно лоцирао капикулу Нарина у панорамском изгледу Београда. Оно што у овом случају треба подвући је то да је ово дело настало 1603. године, тј. у истом

времену када су дубљени и први записи у зидовима ове тамнице.

Тамницу у којој је сам робовао, Wathay је у свом дневнику посебно приказао (сл. 12). То није тамница у капикули, јер се својим изгледом разликује од ње, а из суморних и растужених стихова аутора цртежа сазнаје се да се његова тамница 1603. године налазила у пустом крају Београда.³⁷

Чињеница да је у Београду у првој деценији XVII века, осим тамнице у капикули, било и других, у разним крајевима Београда, указује на једну нужност тога доба. Наиме, према обиму турских ратовања у XVI и XVII веку, када су Турци, по правилу, спроводили ратне заробљенике цариградским друмом кроз Београд (сл. 13), или су поједине групе остављали у граду, морало је постојати више зграда, у које су се могли сместити не само сви они силни поробљени ратници, покупљени са разних бојишта средње Европе, већ и преступници других врста, грађани Београда, већином хришћани, који су побуном или на неки други начин кршећи тадашње законе, долазили у сукоб са Турцима.³⁸ У те сврхе су вероватно коришћене не само куле, већ и зграде са другом наменом. Према изгледу Wathay-еве хапсане, са низом малих купола на врху и бројним малим оцацима, могло би се претпоставити да је она бивши амам или каравансерај, са низом посебних одаја које су се грејале појединачно, мада је на основу досадашњег са знања познато да су тамнице смештане првенствено по кулама. У том погледу најбоље примере пружају куле Унутрашњег града, а посебно новооткривена капикула у улазном комплексу Нарина. Њен живопис само је део историјата кула-тамница Унутрашњег града.

У току свог дугог постојања, куле Унутрашњег града добијале су различите функције, претварајући се, привремено или трајно, у оружарнице, складишта хране или војне опреме, тамнице — већ према потребама времена и ратних догађаја. Најстарији помен куле-тамнице у овој тврђави налази се на чувеном турском плану из 1492. године. На зиду највише куле исписано је: „... четвороугла кула тамница је ово ...“.³⁹ Према месту на коме се налази на плану, то је Небојша, најснажнија кула Београдског града. Да је у Небојши била тамница у коју су затварани

муслимани у време када је Београд био под угарском влашћу, у другој половини XV и почетком XVI века, потврђује и други турски извор, из 1521. године.⁴⁰

Сећање на тамницу „страшну као паклени понор“ задржало се дуго у сећању народа. У првој половини XVII века турски географ Хаџи-Калфа саопштава да су у Небојшу некад затварани „правоверни“, а сада се држи оружје.⁴¹ Евлија Челеби бележи исто тако да се у Нарину налазила тамница у којој су неверници својевремено спуштали муслимане конопцима у овај „најнижи паклени понор“, усечен у самом камену, а извлачили их такође ужетима, на точак. Претерујући по обичају, он каже да је пре пар стотина година у њу могло стати 2—3.000 људи, а сада је, од страха од опсада, напуњена просом и неољуштеним пиринчем.⁴² У том свом казивању и он вероватно мисли на Небојшу, јер истовремено говори и о Крвавој кули, као активној тамници те 1660. године, те се може претпоставити да су Турци по заузећу Београда пребацили хапсану из Небојше у Крваву кулу, или неку другу на том простору. Овде треба напоменути да је, према причању Ауер Јанوشа, у то време у Нарину постојала још једна тамница, „у другој кули код улаза“, у којој су били смештени заробљеници затамничени пре доласка Ауерове групе,⁴³ те се, можда, име „Црвена кула“, које помиње Евлија Челеби,⁴⁴ односи на њу.

Убедљиве доказе о постојању турске тамнице на овом простору већ у четвртој деценији XVI века пружају садржаји два дислоцирана записа у камену, који се само условно могу везати за капикулу о којој је реч у овом раду.⁴⁵ Оба записа настала су исте, 1539. године. На првом камену удубљен је текст: »Domine adiuva mihi 1539 Nicola Omasci« (сл. 14). Урезана круна изнад текста сведочи да је заточеник, највероватније Мађар, био племићког порекла. Други запис заслужује посебну пажњу, јер се по садржају разликује од свих досада наведених примера. Њега у тамници није урезао ратни заробљеник са неког турско-аустријског ратишта, већ Србин, Константин Дијак, вероватно грађанин Београда, који је у неколико редака, језгровито, испричао свој трагични доживљај, а можда и свој крај — како га је у јуну

1539. године свезао Каракаш, ни крива ни дужна „проклет да је“ (сл. 15). Текст до-словце гласи:

+ 439 КОСТАДИНА ДИЈАКЪ СЛ:И ШИ
КАКО МЕ СВЕЗА · КАРАКАШЪ
НИ К(ОН)В(А) (Н)И ДЏИНА ДА Е
ПРОКЛЕ)ТЬ · ПИСА СЕ ·
ВЪ ЛЕТ · О · З · М · З · М · М · Е С Е Ц (А)
И)ЮНИ(А)

46

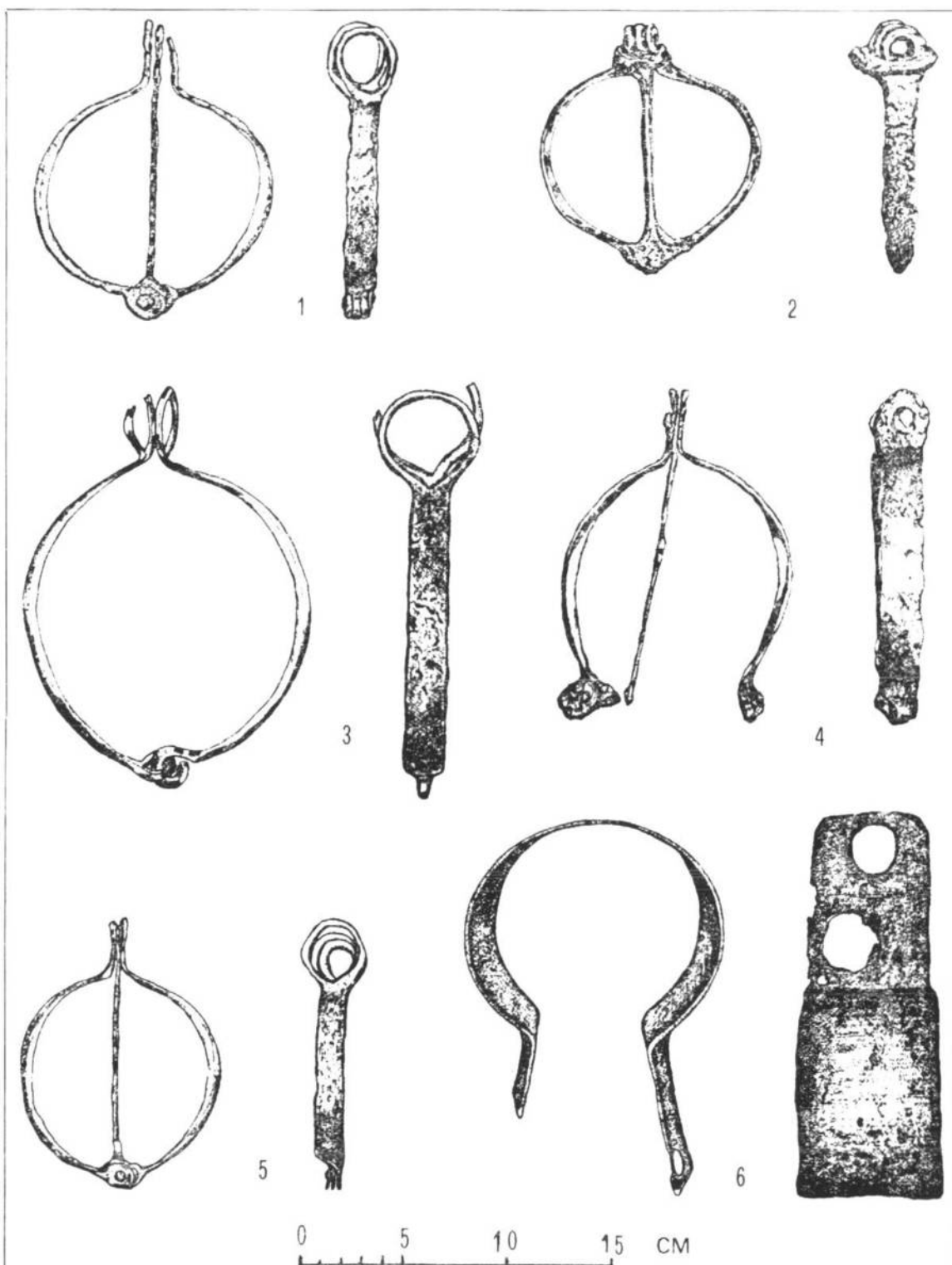
Тегобан живот у тамницама, мучан у сваком погледу, изазивао је повремено и побуне заробљеника. Иако су Турци предузимали све мере да их укроте, окивајући их ноћу и исцрпљујући их дању тешким радовима, појединим групама је успевало да се ослободе заточеништва, макар накратко. Тако је остало забележено да су се 6. октобра 1636. године у београдској тврђави ослободили заточени Мађари, побили стражаре, затворили врата тврђаве и почели гађати град.⁴⁷ Вероватно је то било у Нарину, који је имао само једну главну капију, док је Горњи град имао више излаза.

О атмосфери у турским тамницама, с обзиром на стални прилив заробљеника у Београд, најкомплетније чињенице износи Ауер у своме Дневнику. Иако настао шест деценија после дневника-сликовнице Ferenc Wathay-a, у овом историјском документу наставља се прича о депортовању ратних заробљеника, овог пута са бојишта

Сл. 15 — Запис у камену Константина Така, 1539. године, Музеј града Београда

15. Note scratched in the stone by Konstantin Đak, in 1539. Belgrade City Museum

Сл. 16 — Део окова за руке, ноге и врат заробљеника из унутрашњег простора куле, Музеј града Београда (цртеж Љ. Марковић)

16. A part of fetters for hands, feet and neck of prisoners from the inside of the tower, Belgrade City Museum (drawing by Lj. Marković)

код Ујвара (тј. *Nové Zamky*, данас у Чехословачкој), 1663. године и њиховом смештају у тамницу капикуле. Ауер не наводи тачан број заробљеника који су стигли у Београд. Према Hammerovim подацима, из Ујвара је у Будим послато 342 заробљеника, који су даље отпремљени у Цариград,⁴⁸ после скоро двомесечног задржавања у Београду. Како су поједини делови овог Ауеровог Дневника у непосредној вези са животом у тамници капикуле, они се доносе опширније.

Из описа боравка у Београду сазнајемо да су заробљенике, које су лађом довели из Будима, искрцали близу понтонског моста, поред „неког великог летњиковца, вероватно неке царинарнице“ и појединачно записали у списак по имену и народности. Теже болеснике пребацивали су до затвора воловским колима, а остале су потерали пешке, узбрдо ка тврђави „путем врло стрмим и вијугавим, а сад због кише и веома клизавим“. Заробљенике су сместили у хапсану која се налазила у приземљу прве куле крај капије Унутрашњег града, са фалакама, ланцима и двокрилним храстовим вратима са два прозорчета.⁴⁹ Она је изгледала била одређена за официре и племиће, јер писац наводи да су у њу сместили осамнаест „отменијих“ заробљеника. Ту сазнајемо и за нове личности, затворене у приземљу капикуле: барона von Wellsa, капетана Rüblanda, квартирмајстора Breneга, капетана Berninia, корнета Varsania и аутора Дневника. Остале заробљенике потрпали су по упола озиданим новим шупама у тврђави, а свуд унаоколо постављене су јаке страже. Описујући комплекс тврђавице, у коме је као турски заробљеник боравио од 25. октобра до 14. децембра 1664. године, Ауер Јанош даје значајне податке о појединим објектима у њему.⁵⁰

У даљем бележењу свога робовања, Ауер Јанош врло сликовито описује мучну атмосферу, проузроковану суровим поступцима турских стражара: „А ноћу су и нама у нашој хапсани спугавали ноге у фалаке, изузев шесторице“ (горе наведених). „Нас су згурали у узани простор између двеју фалака и оставили неспутане да лежимо. Али нажалост, уколико су ноге биле слободније, утолико ми је врат више трпео, јер дугачак ланац, који је унакрсно провлачен кроз све окове на ногама оних спутаних у фалаке, лежао ми је

баш на врату и кад би ноћу стража пред вратима час потезала њима кроз прозорче да се увери да се нисмо одрешили, он би ми стискао и стругао врат. Са стране опет често сам добијао ударце ногом у лице или бокове оних што су се истезали у фалакама. Још су нам срдобоља, изазвана буђавим двопеком и бљутавом водом, и друге болести све више досађивале...“.⁵¹ Неки заробљеници, често и тројица у групи, били су стално везани гвозденим ланцем и алкама о врату, са лисицама на рукама и букагијама на ногама.⁵² — На овом месту треба за тренутак прекинути тегобну причу, да би се ови наводи Ауера поткрепили археолошким налазима. У шуту у унутрашњости куле, међу стотинама других предмета од гвожђа, нађена су поменута средства мучења — неколико врсти негви за руке и ноге, као и тежак оков који се усецао у врат заточеника (сл. 16).

У пожару 1663. године, који је захватио већи део кула и зграда у Горњем граду, страдала је и капикула. Том приликом изгорео је њен горњи део. Киша је досађивала заробљеницима, јер оштећени таван над тамницом није био покривен, а дограђивани „чардак“ на спрату био је засут зидарским шупом од тог последњег пожара. Кад би осула јача киша, на хапсенике се сливала смрдљива и кречна вода у слаповима, који су често и целу хапсану високо плавили. Људи су морали да мирно леже све до зоре, а када би, најзад, свануло и врата се отворила, извлачили су се „као окупани мишеви“ и преклињали стражаре да их за тај дан поштеде од рада. По новим шупама ложили су ватру од мокрог грања да би како-тако осушили себе и своја одела.⁵³

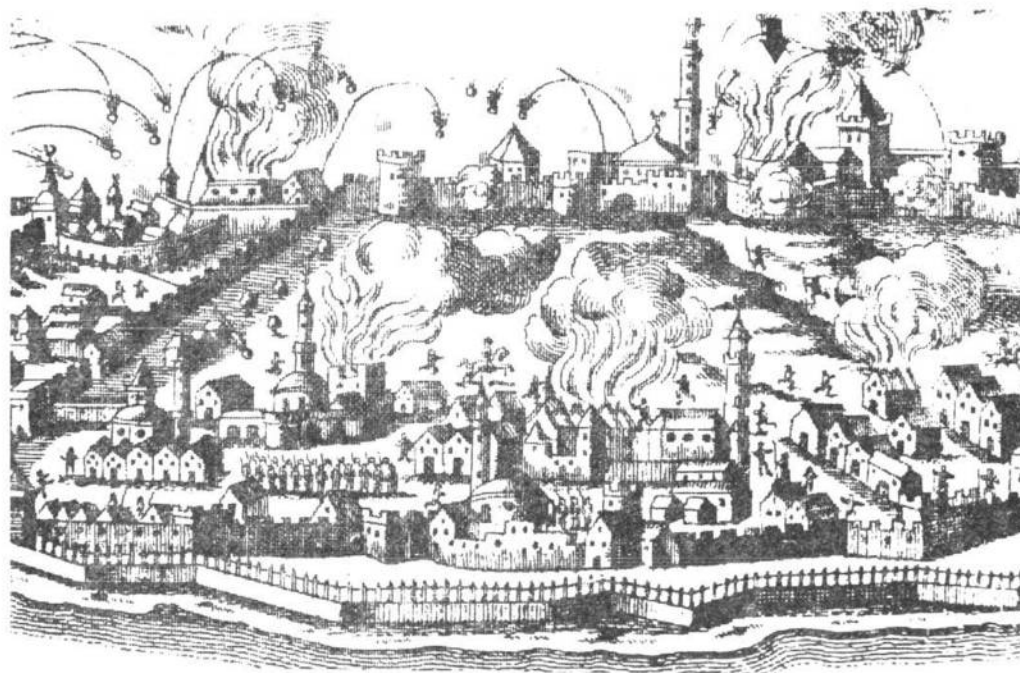
У обновама београдског града 1664. године, Турци су користили заробљенике као радну снагу. „Што се тиче осталих са нама заробљених, они су одмах батињањем терани на претежак рад око обнове тврђавских грађевина. Надзорник тих радова, који је по цео дан седео на столици на сред тврђаве, просто је урлао, журећи да се оправка заврши пре повратка великог везира. Да би појачао вољу за рад, наређивао је да се за време доручка и ужине удара у гочеве и свира у зурле. Збиља је било велико чудо, а не мање ужас, гледати то ужурбано презиђивање седам тврђавских кула, оштећених прошлогодишњим пожа-

ром, као и 200 корака дугачких шупа. Ту су биле запослене свакојаке занатлије, које су радиле таквом збиљом и журбом, као да хоће да подигну нову бабилонску кулу. Ту се чуло грдно издирање зидара, тужна звука и тандрк окова преко 150 заробљеника који су морали довлачити материјал.⁵⁴

Завршавајући наводе из Аугер-овог Дневника, потребно је поново нагласити његов значај документа високе вредности за упознавање турске власти, турског начина ратовања и турских варварских поступака са заробљеницима. Дајући приказ

испред себе у три реда хришћане који су се затекли у турској тамници. На запомагање заточеника да су они хришћани, војсковођа Максимилијан Емануел обуставио је сечу.⁵⁶ То је уједно и последњи помен овог објекта у објављеним историјским изворима. Две године касније, 1690, кула је изгорела у експлозији барута, коју је изазвало турско бомбардовање Београда.

Том приликом су се кров и међусpratне конструкције капикуле сручиле у приземље, заједно са предметима који су одолели стихији ватре. Од куле је остало очувано само приземље, и то не потпуно. Дра-

Сл. 17 — Пожар у кули 1690. године, детаљ гравуре из 1789. године, Музеј града Београда

17. Fire in the tower in 1690, detail from an engraving from 1789, Belgrade City Museum

ове књиге, Н. Радојчић констатује да је у изворима тешко наћи још неколико овако страшних описа турског варварства.⁵⁵ За тему која се обрађује у овом раду, Дневник је пружио драгоцене топографске податке за допуну животописа капикуле у седмој деценији XVII века.

Кула се поново помиње, без прецизнијег лоцирања, 1688. године, у драматичном тренутку аустријског освајања града. Када су Аустријанци у пресудном тренутку опсаде јурнули на Нарин као последње турско упориште, турска посада је, да би заштитила своје голе животе, поређала

матичан тренутак када је пламен захватио већ и кров куле, сачуван је на једној гравири.⁵⁷ Иако приказује опсаду Београда 1789. године, када је Унутрашње утврђење престало да постоји као фортификациона целина, цртач је искористио старији Гумпов проспект или коју другу гравуру из XVIII века, која је при приказивању реалног положаја опсадних трупа око града користила старије узоре за приказ београдског Горњег града. (сл. 17).

У последњој деценији XVII века, између 1693. и 1699. године, извршена је реконструкција Горњег града, према пројекти-

ма инжењера А. Корнара.⁶⁸ Преко порушене капикуле насута је земља, а нови бедем прешао је преко њеног северозапад-ног угла. Иза порушене старе средњовековне северне капије изграђена је Дефтердарова капија. Археолошким радовима утврђено је да су зидови нове капије прешли преко стубова моста. Капикула је остала дубоко испод зидова, затрпана земљом — све до 1970. године, када су њене рушевине поново угледале светло дана.⁶⁹

*

У покушају да се реконструише живопис куле Нарина, колико је то било могуће помоћу археолошких налаза, ликовних и писаних извора, искристалисале су се две упоредне, а опет сасвим супротне намене ове грађевине. Предодређена својим местом превасходно за чувара улаза, кула је истовремено била и „ружна, тамна тамница“ поробљеним ратницима, који су

током турско-аустријских ратова спровођени кроз Београд, на свом трновитом путу ка цариградским хапсанама. Јединствени налази датованих записа у камену и исповести два учесника ових људских драма, помогли су да се кроз историјско сагледавање ове атмосфере утврди одакле су поједине групе пристизале. То су била ратна попришта код Секешфехервара, 1602. године, као и оно код Ујвара, много касније, 1663. године. Извесно је, да је било много група заробљеника које су прошле кроз ово мучилиште и пре 1602. године, као и после 1663. године, све до потпуног нестанка зграде; међутим, помен ова два бојишта и временски размак између њих, довољни су да се констатује још једна улога Београда у овим, мирисом рата натопљеним временима. Он није био само транзитно место за сакупљање хране, оружја и турских трупа за боришта на територији наших земаља и средње Европе, током XVI и XVII века, већ је био и транзитна тамница за заробљене хришћанске борце.

НАПОМЕНЕ

¹ М. Бирташевић, *Унутрашње средњовековно утврђење Горњег града*, Археолошки преглед (у даљем тексту АП), 12, 1970, 164—166.

² М. Бајаловић — Хаџи-Пешић, *Улазни комплекс београдског Унутрашњег града у времену од XII до XVII века*, Саопштења XVI/1984, 67—85.

³ Резултати археолошких радова на овом простору допунили су историјске изворе. Улазни комплекс са очуваним делом моста откривен је у периоду 1970—1973, уп. АП, 12, 1970, 164—166; 13, 1971, 91—94; 15, 1973, 96—97.

⁴ Приликом испитивања темељне зоне северног и источног зида, 1973. године, у слојевима испод темеља, на коти 114, 89, откривене су две праисторијске јаме са оскудним керамичким материјалом (млађа Винча). Необјављени материјал. Техничка документација у Музеју града Београда.

⁵ М. Бајаловић — Хаџи-Пешић, *Улазни комплекс*, 69, сл. 2.

⁶ Овај део византијске тврђавице откривен је 1971. год. Уп. М. Бајаловић — Хаџи-Пешић, *Београдска тврђава, Горњи град, Унутрашње утврђење*, АП, 13, 1971, 91—94; М. Поповић, *Београдска тврђава*, Београд, 1982, 50; М. Бајаловић — Хаџи-Пешић, *Улазни комплекс*, 70, 74.

⁷ Под је само делимично био сачуван, на јужној страни и код улаза.

⁸ Ова ситуација приказана је на реконструкцији моста и рова, уп. М. Бајаловић — Хаџи-Пешић, *Улазни комплекс*, сл. 16.

⁹ Е. Челеби, *Путопис*, Сарајево, 1967, 79.

¹⁰ М. Бајаловић — Хаџи-Пешић, *Средњовековни Београд у светлости археолошких открића*, Историја Београда, 1, 1974, 301.

¹¹ Остата нађеног оружја и оруђа биће објављена у посебном раду.

¹² Почетком XVIII века, приликом подизања Дефтердарове капије, овај простор је насут и блокови зидова остали су затрпани између нових зидова, који су текли од Дефтердарове капије.

¹³ Податак се налази у путописном Дневнику Ауер Јанош Фердинанда, кога је издао I. Lukinić, *Auer Janos Ferdinand, poszonyi nemes polgarnok hetteronyi fogságában irt, Naploja, 1664 — Fontes historiae hungaricae aevi turcici*, Budapest, 1923. Делове Дневника који се цитирају у овом раду објавио је Д. Костић у раду: *Кад је нестало горњоградске Небојше*, Београдске општинске новине, 4, 1939, 196—199.

¹⁴ При избору гравира користила сам фонд гравира у Музеју града Београда, Ратном архиву Беча, Националној библиотеци Беча, Британској библиотеци Лондона, фотографи гравира у Пројекту за научно истраживање београдске тврђаве при Археолошком

институту, као и радове наших стручњака који су користили исте и друге изворе — Мир. Поповић, *Преглед развоја београдске тврђаве кроз литературу и планове*, Саопштења Завода за заштиту спом. културе града Београда, св. 2, 1964; Р. Веселиновић, *Београдска тврђава кроз историју*, Београд, 1969, сл. 6, 9; Ж. Шкаламера, *Београд на плану Јоана Баптиста Гумпа*, изд. Нар. библиотеке Србије, Београд, 1978; Исти, *Планови Београда 1688. године*, Урбанизам Београда, 20, 1973, 11—15; Исти, *Планови барокне реконструкције Београда из 1717—1739. године*, Урбанизам Београда, 22, 1974, 13—18; М. Поповић, *Београдска тврђава*, Београд, 1982, сл. 4, 5.

¹⁵ Lengyel Balász, *A török magyarországon*, Budapest, 1975, 45. Топло захваљујем колеги др А. Андрејевићу, који ми је скренуо пажњу на овај ликовни извор.

¹⁶ М. Бајаловић — Хаци-Пешић, *Београд 1603. године, гледан очима ратног заробљеника*, Саопштења XVII (у штампи).

¹⁷ Ж. Шкаламера, *Београд на плану Јоана Баптиста Гумпа, панорама Београда са дунавске стране*.

¹⁸ Архив. *Karlsruhe*, објавио М. Поповић, н. д., сл. 4.

¹⁹ Архив. *Karlsruhe*, Фототека Археолошког института, бр. 1416/3.

²⁰ Ратни архив, Беч, сигн. KAW H III c 144, копија у Музеју града Београда, инв. I 1 2191.

²¹ Ратни архив, Беч, сигн. KAW G I b 23, фототека Завода за зашт. спом. културе града Београда А-821/4.

²² Ж. Шкаламера, н. д., основа Београда.

²³ F. Tauer, *Histoire de la campagne du sultan Suleyman Ier contre Belgrade en 1521*, Prague, 1924, 60—61.

²⁴ Исти, н. д., нап. 212.

²⁵ Х. Шабановић, *Политичка историја Београда од 1521 до 1688. године*, Историја Београда, 1, 1974, 323.

²⁶ Ј. Калић, *Београд у средњем веку*, Београд, 1967, 266.

²⁷ Путонис А. Вранчића, уп. Р. Matković, *Putovanje po Balkanskom poluostrvu pol. XVI veka*, Rad JAZU, LXXI, 1884, 19.

²⁸ Путонис М. Прандштетера, уп. Ј. Богичевић, *Путовање царског посланства у Цариград, 1608. г.*, Гласник Историјског др. у Новом Саду, V/1, 1932, 67.

²⁹ Е. Челеби, н. д., 81.

³⁰ Д. Костић, н. д., 196—199.

³¹ Х. Шабановић, н. д., 334.

³² Исти, н. д., 334.

³³ Исти, н. д., 334.

³⁴ G. Elezović, *Iz carigradskih turskih arhiva Mihimme defteri*, Beograd, 1951, III, no. 1517, 1555, 1579, 1913; D. Gruber, *Borba Hrvata sa Turci (1566—1606)*, Zagreb, 1879, 210; J. von Hammer, *Istoriya turskog (osmanskog) carstva*, 2, Zagreb, 1979, 469; Х. Шабановић, н. д., 344, 399; Б. Храбак, *Турски бродови на Сави и транзит преко Београда у XV, XVI и XVII веку*, Зборник Историјског музеја Србије, 19, Београд, 1982, 49.

³⁵ J. von Hammer, н. д., 150.

³⁶ Lengyel Balázs, н. д., 44—46.

³⁷ Стихови у преводу гласе:

Тугом цветана ружна тамна тамница
у пустом делу Београда
писали 1603 године.

писао један војник-роб, седећи окован —
Lengyel B., н. д., 45.

³⁸ У цариградској царској архиви налазе се бројна документа из ове области, делимично објављена, нпр. документа о војводи Павлу, из 1565. г., који је по налогу Порте строго затворен у Београду и касније погубљен, под оптужбом да је буну народ да не даје порез Турцима, уп. Х. Шабановић, н. д., 332—333. Из исте године су акта која Порта упућује београдском диздару, са налогом да неке преступнике затвори у београдску тврђаву, или наређује диздару да неке бунтовнике похапси, а друге осуди на галију, уп. G. Elezović, н. д., III, бр. 1855, 1931.

³⁹ Г. Елезовић — Г. Шкриванић, *Како су Турци после више опсада заузели Београд*, Београд, 1956, 14. Аутори нису могли да одгонетну цео текст на кули.

⁴⁰ Kodja Nichändjy Djelälzade Mustafâ, *Deredjâtou -l-memalik të tåbakâti-l-mesâlik*, Рукопис Fatiha, no. 4423, фол. 37 р, по F. Taueru, н. д., 55, нап. 175.

⁴¹ С. Новаковић, *Споменик СКА, XVIII*, 1892, 63.

⁴² Е. Челеби, н. д., 81.

⁴³ Д. Костић, н. д., 197.

⁴⁴ Е. Челеби, н. д., 81.

⁴⁵ Први камен је нађен у шуту рова, непосредно испред источне фасаде куле, а други исто тако у шуту, двадесетак метара иза ње, према западу.

⁴⁶ Топло захваљујем мр Г. Томовић на помоћи при читању натписа.

⁴⁷ J. von Hammer, н. д., 298.

⁴⁸ Исти, н. д., 645.

⁴⁹ Д. Костић, н. д., 197; Фалаке су биле справе (кладе) у које су Турци везивали ноге онима које су хтели табанати. Долази од турске речи фалага, што је балкански турцизам арапског порекла, из области турског правосуђа, уп. Л. Бакотић, *Речник српскохрватског књижевног језика*, Београд, 1936, s. v. фалака; Р. Skok, *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, Zagreb, 1971, s. v. fálake.

⁵⁰ Д. Костић, н. д., 198.

⁵¹ Исти, н. д., 198.

⁵² Е. Челеби, н. д., 90, помиње Цигане на обали реке Саве у Београду, који су између осталих предмета од гвожђа правили и букагије, те су нађени предмети вероватно били њихов производ. Синоними за букагије, које долазе од турске речи букаги, су: негве, пранге, путо, уп. Р. Skok, н. д., s. v. bukagije.

⁵³ Д. Костић, н. д., 198.

⁵⁴ Д. Костић, н. д., 198; Заробљени хришћани коришћени су и у XVI веку не само за обнову тврђаве, већ и за зидање по Београду. Тако Герлах примећује 1573. године за сужњене хришћане, нарочито Италијане, ка-

ко подижу камене куће по Београду, уп. Р. Matković, н. д., *rad JAZU CXVI*, 1893, 15—16.

⁵⁵ Н. Радојчић, *Гласник Ист. др. у Новом Саду*, IV, 1931, 346.

⁵⁶ Р. Веселиновић, *Ратови Турске и Аустроје 1683—1717. године*, *Историја Београда*, I, 479.

⁵⁷ Музеј града Београда, инв. I₁ 3295. Историјског одељења.

⁵⁸ М. Поповић, *Београдска тврђава*, 147.

⁵⁹ Конзервацију и делимичну реконструкцију улазног дела извршио је Завод за заштиту споменика културе града Београда, 1976. г.

THE ENTRANCE TOWER-JAIL OF BELGRADE NARIN

Marija Bajalović — Hadži-Pešić

The tower (kapikula), dealt with in this paper, was uncovered in 1970 within the main entrance leading into the Inside Town called by the Turks Narin. This entrance block was constructed above the ruins of the mediaeval entrance, deriving from the beginning of the 15th century, during the first Turkish rebuilding of the Belgrade Town after Belgrade was conquered in 1521. When the Turks undertook the reconstruction, they moved the entrance gate somewhat more to the north of the place where the previous gate had stood. The new tower represented the final part in this process of the fortifying and made an architectural entity with the hallway of the main entrance. Its role as the principal tower of the entrance in this center of political and military authorities of the Belgrade Town and its inside contents single it out from the other structures of this kind representing an important monument of the Turkish epoch in the Belgrade area.

The Turkish tower had a square base made of regular cut stones. Only a part of the ground floor has survived to the present day. The study of the remains of the tower, its position in respect of the moat, drawbridge and entrance to Narin, has discovered that it had two entrances which defined two purposes of the tower.

The first entrance led to the ground floor of the tower and it could have been reached by the wooden stairs from the trench, which was linked with the gate of the Upper Town that led to the Lower Town. In the ground floor there was a jail which existed there during the whole life of the tower, i.e. from the third century of the 16th until the end of the 17th century. On the walls of the ground floor were found eleven notes in the stone which were left by the prisoners of war, Hungarians and Germans, taken captive by the Turks in 1602 in the battle at Székesfehérvár, who were transported to Istanbul and for a time were kept in the Belgrade fortress. The notes derive from the period 1602—1618. The author has also ascertained that in the latter half of the 17th century in this jail were imprisoned war prisoners made captive in the battle at Ujvár (Nové Zámky) in 1663. They too stayed for a time only in the Belgrade jail on their way to Istanbul, where they would spend another long period in the

jail called »Seven Towers«. A detailed description of the life in the prison of the Narin entrance gate is to be found in the Diary of Janos Ferdinand Auer, a very important document for the realizing of Turkish barbarian treatment of the war prisoners.

The second entrance revealed the other use of the tower. It was immediately linked with the passage-way of the main entrance and it could have been reached from the Upper Town over the drawbridge or from the inside of Narin. Through this entrance one would arrive in the upper room of the tower, on the first floor, whose facade was turned to the access to Narin, so it is obvious that it was used both as guard post and lookout. At the guard post there was a large store for weapons and implements, which was discovered by archaeological methods in the rubble in the inside space of the structure. Bearing in mind the various purposes of the inside space, it is not very probable that these two levels of the tower were interlinked.

Following the history of the tower and taking into consideration archaeological finds, as well as written and pictorial sources, we learn that the tower partly perished in fire in 1663 and that it was restored in 1664 by forced labor of war prisoners. It appears again in the written sources in 1688 when the Austrians captured Belgrade. On that occasion, in order to save their own lives, the Turks put in front of them the Christians who languished in this jail. Two years later the entrance tower perished in great fire caused by Turkish bombarding Belgrade. At the end of the 17th century, when the Upper Town was reconstructed according to the plans of A. Cornaro, Narin disappeared and over the ruins of the tower were raised the new walls of the Upper Town.

Beside the history of the entrance tower, the essay also deals with the data concerning other towers of the Inside Town, paying special attention to the mention of their jails, which was linked with war events of the 16th and 17th century and changes necessitated by this time, to begin with the first mention of the jail in the principal tower of Belgrade, Nebojša, in 1492 and to finish with the jail in the entrance tower at the end of the 17th century.

